

9. Hofstede G. Culture's Consequences : Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organisations Across Nations / G. Hofstede. – 2-nd ed. – Thousand Oaks, CA : Sage, 2001. – 596 p.
10. Ouchi W. G. Organizational culture / W. G. Ouchi, A. L. Wilkins // Annual Review of Sociology, 1985. – Vol.11. – R. 457 – 483.
11. Schein E. H. Organizational culture / E. H. Schein // American psychologist, 1990. – Vol. 45(1). – R. 109 – 119.

Митичкина О.А.

Специфика эмпирического изучения организационной культуры высшего учебного заведения

В статье проанализированы современные научные подходы к изучению организационной культуры, особенности организационной культуры вуза и ее важной составляющей – организационной культуры у студентов. Установлены основные структурные элементы организационной культуры у студентов вуза. Представлены результаты эмпирического исследования оценки студентами организационной культуры своего вуза. Источников – 11.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, организационная культура, структура организационной культуры, факторы формирования организационной культуры вуза.

Mitichkina O.A.

The specifics of the empirical study of the organizational culture of higher education

The paper analyzes the current scientific approaches to the study of organizational culture, especially the organizational culture of the university and its important component - the organizational culture of the students. The basic structural elements of the organizational culture of the students of the university. The results of empirical studies assess the organizational culture of the students of the university. Sources - 11.

Key words: higher education, organizational culture, structure, organizational culture, organizational culture factors of the university.

Мітічкіна Ольга Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля

УДК 159. 8: 39: 37. 048.4

Мотрук Р. В.

ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ДОСВІД СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

У статті з'ясовано місце і роль етнічної ідентичності в системі «Я» особистості – соціальної, особистісної, нарративної та професійної ідентичностей. Джерел – 11.

Ключові слова: етнічна ідентичність, соціальна ідентичність, особистісна ідентичність, професійна ідентичність, нарративна ідентичність.

Постановка проблеми. Феномен етнічної самоідентифікації є складовою частиною соціалізації та розуміється як процес самоототожнення з етносом на основі включення у власний світ і прийняття норм, цінностей і взірців етносу (А. Баронін, А. Березін, М. Боришевський, В. Горбунова, А. Львовчикіна, О. Романова, М. Шульга). У

літературі розкриваються етапи розвитку етнічної ідентичності (Ж. Піаже, М. Шульга), окреслюються вікові межі усвідомлення причетності до етносу [3, с. 8].

Попри те, що більшість дослідників погоджується, що етнічна ідентичність займає центральну позицію в системі етнопсихологічних феноменів, все ж є розбіжності в поглядах на її феноменологію та структуру. У сучасній етнопсихологічній літературі спостерігається розмаїття думок, підходів до визначення етнічної ідентичності та методів її дослідження. Існують спроби виокремити її специфічні властивості (Ж. Девос, Г. У. Солдатова). Т. Г. Стефаненко наполягає на тому, що існують сутнісні відмінності у структурних співвідношеннях складових частин соціальної ідентичності у представників певного народу. Констатуються значущі труднощі в поясненні конструювання і трансформації етнічної ідентичності [2, с. 1].

Метою статті є структурно-динамічне моделювання феномену етнічної ідентичності в процесі професіоналізації особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У структурі етнічної ідентичності (М. Барет, М. Беннет, А. М. Березик, Л. І. Божович, М. Й. Боришевський, Б. А. Вяткін, М. Р. Гінзбург, В. В. Горбунова, П. І. Гнатенко, Е. Еріксон, В. А. Кирсанов, І. С. Кон, Дж. Марсія, В. М. Павленко, М. І. Пірен, Дж. Фінні, В. Ю. Хотинець, В. Д. Хрущ, К. В. Коростеліна, Г. Г. Шпет, Т. М. Яблонська) зазвичай виділяють два основні компоненти – когнітивний (знання, уявлення про особливості власної групи та усвідомлення себе її членом на основі етнідиференціальних ознак) та афективний (оцінка якостей власної групи, ставлення до членства в ній, значущість цього членства). Деякі автори (А. Р. Аклаєв, Л. М. Добіжева, В. В. Коротєєва, Г. У. Солдатова) виділяють ще й поведінковий компонент, розуміючи його як реальний механізм не лише усвідомлення, але й прояву себе як члена певного етносу, залученість до його соціального життя [8, с. 6].

О. В. Бичко узагальнює результати системного аналізу етнічної ідентичності на основі розглянутих підходів, формулюючи такі положення:

1. Етнічна ідентичність розглядається як компонент етнічної самосвідомості, яка є специфічною категорією, відносно сталою системою усвідомлених знань, уявлень та оцінок реально існуючих етнідиференціальних та етноінтегративних компонентів буття етносу.

2. Етнічна ідентичність є підструктурою соціальної ідентичності. Соціальна ж ідентичність поряд з особистісною виступає частиною «Я-концепції». Множинність належностей до соціальних груп формує ідентифікаційну матрицю особистості. Інформацію в ідентифікаційній матриці розподіляє ідентичність або група ідентичностей, що домінують у певний момент.

3. Система ідентичностей не є простою комбінацією елементів, а виступає взаємопов'язаною багаторівневою динамічною системою. Стабільність окремих ідентичностей та їх системи залежить від об'єктів ідентифікації та соціального контексту.

4. Головний зміст етнічної ідентичності утворюють етнічні стереотипи, а етнічна ідентичність – це результат процесу етнічної ідентифікації, яка розглядається як засвоєння етнічних стереотипів у процесі соціалізації особистості.

5. Етнічна ідентичність включається у схему індивідуального розвитку особистості. Формування системи ідентичностей залежить від когнітивного розвитку особистості [2, с. 5-6].

На основі результатів емпіричного дослідження О. В. Бичко висновок, що існують взаємозв'язки між типами трансформації етнічної ідентичності та модальностями самоставлення особистості [2, с. 16-17].

За Ю. О. Михальчук, етнічна ідентичність виступає формою соціальної ідентичності та полягає у прийнятті суб'єктом цінностей, норм, моделей поведінки своєї етної групи [8, с. 6].

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У заданому ракурсі доцільно розглянути категорію «соціальна ідентичність». Одним із перших, хто почав досліджувати цей феномен, був Е. Еріксон, який запропонував теорію розвитку як процес послідовного вирішення завдань соціалізації, що виникають, через подолання певних особистісних (вікових) криз. Згідно з цією теорією особистість проходить вісім етапів, які характеризуються полярними (позитивними чи негативними) визначеннями формування ідентичності, від яких залежатиме наступний віковий етап розвитку [9, с. 46].

Класичною теорією соціальної ідентичності вважається концепція А. Теджфела та Дж. Тернера, основні її положення:

«Я-концепція» особистості – когнітивна система, що регулює поведінку в певних умовах. Вона охоплює дві підсистеми: особистісну ідентичність і соціальну ідентичність. Перша відноситься до самовизначення в термінах фізичних, інтелектуальних і моральних особистісних рис. Друга складається з окремих ідентифікацій і визначається належністю людини до різних соціальних категорій: раси, національності тощо. Поряд із особистісною ідентичністю соціальна є важливим регулятором самосвідомості й соціальної поведінки. Найважливіші положення теорії соціальної ідентичності:

1. Соціальна ідентичність складається з тих аспектів образу «Я», які впливають із сприйняття індивідом себе як члена певних соціальних груп;
2. Індивіди прагнуть збереження або підвищення своєї самооцінки, тобто до позитивного образу себе;
3. Соціальні групи (або категорії) і членство в них пов'язані з позитивною або негативною оцінкою, отже, й соціальна ідентичність може бути позитивною або негативною;
4. Оцінка своєї групи індивідом здійснюється шляхом соціального порівняння ціннісно значущих якостей і характеристик. Порівняння, результатом якого стає позитивна відмінність своєї групи від чужої, породжує високий престиж, негативна – низький [9, с. 47].

У сучасній психологічній науці дослідження соціальної та етнічної ідентичності часто концентрується на феномені кризи ідентичності. Ця криза може бути спричинена не тільки складністю визначення своєї ніші в суспільстві, а і як втратою позитивних уявлень про свою групу.

В умовах суспільних трансформацій старі соціальні норми вже не працюють, а нові ще не сформувалися, нівелюються традиційні цінності. Е. Дюркгейм артикулює тезу про аномічне самогубство, пов'язане зі втратою людиною цінностей в період перебудови суспільства [9, с. 45-46].

Слідом за Г. А. Андреевою, О. Омельченко підкреслює впливу значущість соціально-психологічних факторів на процес формування соціальної ідентичності сучасного українця [9, с. 48].

У свою чергу, Ю. О. Михальчук концептуалізує поняття «етнічне самовизначення». На її думку, етносамовизначення передбачає формування позитивної етнічної ідентичності. Основою етносамовизначення є певний рівень фізичного, психічного, інтелектуального та духовного розвитку суб'єкта, тоді як досягнення високого рівня етносамовизначення виступає результатом дії внутрішнього психологічного механізму формування стійкої етнопозиції – готовності представника етнічної спільноти до захисту фундаментальних інтересів свого етносу (таких як збереження мови, культури, довкілля) [8, с. 6-7].

Таким чином, етнічна ідентичність як складова частина соціальної ідентичності тісно пов'язана з особистісною ідентифікацією і детермінує професійне самовизначення, впливаючи на вибір фаху і загалом на реалізацію особистості.

Ж. Піаже розглядає розвиток етнічної ідентичності як створення когнітивних моделей, пов'язаних з поняттям «батьківщина». Він переконує, що наслідком знань про

етнічні явища є етнічні почуття, які переживаються людиною. Дослідник виділяє три етапи у формуванні етнічної ідентичності:

1) на першому етапі (6-7 р.) дитина отримує фрагментарні знання про свій етнос через сім'ю та соціальне оточення; етнічна група у цьому віці не відіграє суттєвої ролі;

2) на другому етапі (8-9 р.) спостерігається ідентифікація дитини з етнічною групою; критеріальними ознаками для неї слугують національність батьків, місце проживання, мова, паростки національних почуттів;

3) на третьому етапі (10-11 р.) у змісті етнічної ідентичності, яка набуває певних обрисів, вагомого значення набувають традиції, звичаї, побут, історія етносу [4, с. 38].

Зростає набір етнодиференціальних ознак. На когнітивному рівні особистість починає структурувати етнічні характеристики. Т. Стефаненко зауважує, що в процесі розвитку етнічної ідентичності особистість завжди проходить від дифузної до реалізованої ідентичності, усвідомлення належності до етнічної спільноти. Дослідниця підкреслює, що етнічний статус упродовж життя залишається майже незмінним, хоча й є при цьому динамічним утворенням. Може відбутися переосмислення лише ролі етнічної належності у житті особистості, що веде до трансформації ідентичності. У цьому контексті Ю. Павлов також вважає, що «етнічна ідентичність не статичне, а динамічне утворення, тому зовнішні соціальні обставини можуть стимулювати людину будь-якого віку до переосмислення ролі етнічної належності в житті». Зазначається, що рівень усвідомлення етнічної належності значною мірою залежить від поліетнічного чи моноетнічного середовища. Етнічна ідентичність яскравіше виражається в тій ситуації, коли особистість живе в етнічному середовищі, що істотно відрізняється від власного. Іншими словами, в поліетнічному оточенні особистість швидше усвідомлює свою ідентичність. Якщо в молодій людині сформована позитивна етнічна ідентичність, то вона слугує їй основою для психологічної безпеки і стабільності, що вже є важелем руху до самоактуалізації особистості [4, с. 38-39].

Розмірковуючи в контексті проблеми, Л. Дробижева зазначає, що людина може прийняти етнічну самоідентифікацію, але водночас негативно оцінювати групу. Це дуже небезпечна ситуація: формується негативна етнічна ідентичність. Для українського етносу така тенденція є показовою. Особистість переживає почуття неповноцінності, ущербності, навіть сорому за свій етнос. Окреслена ситуація є дуже несприятливою для особистісного зростання. З цього приводу Н. Лебедева описує «синдром нав'язаної етнічності», а також визначає способи переборення цього явища [4, с. 39-40].

М. Б. Боднар своїм емпіричним дослідженням підтверджує гіпотезу про те, що самоактуалізація студентської молоді відбувається значно ефективніше за умови усвідомлення, розвитку, конкретизації етнопсихологічного компоненту життєвих орієнтацій [3, с. 15].

Таким чином, етнічна ідентичність – це багаторівневий феномен, який базується на етнічній матриці колективного несвідомого, проектує самоототожнення особистості з певним етносом, включає когнітивний, афективний та поведінковий аспекти, отже, є глибинно-психологічним складником соціальної ідентичності. Врахування цього чинника особливо важливе в сучасних соціокультурних умовах, що характеризуються швидкоплинністю подій, інтенсивним впровадженням елементів інших культур: як Заходу, так і Сходу, виникненням різних релігійних течій, нових соціокультурних потреб тощо. Слід відзначити, що політична незрілість та економічна нестабільність в нашій державі і процеси глобалізації спричиняють конфлікт між «соціокультурним-реальним» і «соціокультурним-ідеальним», що становить на сьогодні гостру проблему професійного самовизначення особистості.

Під особистісною ідентичністю З. С. Карпенко розуміє переживання (усвідомлення, а також невідрефлексоване) власної тотожності (самореферентності, визначеності (екзистенційно-сислової унікальності), цілісності як внутрішньої

інтегрованості різних спонукань, часової неперервності існування як самовідтворення й актуалізації особистого потенціалу, цільності як спрямованості на реалізацію індивідуально специфічних життєвих завдань, автентичності як несимулятивному втіленні себе в певному життєвому проєкті, наративі. Перелічені ознаки его-ідентичності є неадитивними, когерентними і репрезентують рекурентне розгортання феномена за рівнями організації суб'єктивної реальності.

Слідуючи логіці порівневої організації суб'єктивної реальності, З. С. Карпенко реінтерпретує відомі психоаналізу типи ідентифікацій і види ідентичностей з точки зору експлікованої в них особистісної цінності і відповідного їй життєвого завдання. Наприклад, первинна ідентифікація у вигляді симбіотичного існування й емоційної єдності матері і дитини свідчить про наявність тілесної (психосоматичної) самості в останньої, що оптимально сприяє задоволенню її базових потреб з метою виживання. Вторинна ідентифікація як захисна реакція від імперативного тиску культурних стандартів предметної діяльності й індивідуальної поведінки гарантує задовільну адаптацію і засвоєння етосу наявної культури. Інтроєктивна ідентифікація пов'язана з функціонуванням людини в іпостасі особистості і передбачає інкорпорацію властивостей референтних осіб як заміщення об'єктних відносин моральною саморегуляцією. Проєктивна ідентифікація цілком відповідає рівневі репрезентації індивідуальності як механізму культури творчості. Постмодерністський «винахід» – наративна ідентичність – представляє духовну самість як підсумок ідентифікації з Абсолютом і необмеженими можливостями контекстуального самовизначення з метою безперервного трансцендування автентичного життєвого шляху [7, с.72 – 73].

У контексті нашого дослідження важливо з'ясувати місце і ролі професійної ідентичності серед вище названих конструктів.

Л. Б. Шнейдер вважає, що професійна ідентичність – це психологічна категорія, яка стосується усвідомлення своєї належності до певної професії і певної професійної спільноти. Професійна ідентичність детермінована професійним спілкуванням і професійним досвідом, репрезентується мовленнєвими засобами людини через образ Я. Відтак, професійна ідентичність – по суті, аспект специфічної інтеграції особистісної та соціальної ідентичності в професійній реальності. Причому вихідною інстанцією є самосвідомість [11, с.133].

Окремі аспекти професійної ідентичності суб'єкта діяльності висвітлено в працях Л. Б. Шнейдер, О. П. Єрмолаєвої, Н. Л. Іванової, О. В. Конєвої, М. С. Пряжнікова та ін. Узагальнення існуючих поглядів на дану проблему дозволяє визначити, що професійна ідентичність – це складний інтегральний феномен, який є продуктом тривалого особистісного та професійного розвитку і виявляється переважно на досить високих рівнях оволодіння професією.

Продуктивним підсумком встановлення основних видів ідентичностей в структурі цілісного Я повинна стати структурно-динамічна модель їх співвідношення, яка задає логіку емпіричного дослідження, впливаючи на вибір діагностичних критеріїв та засобів. На рис.1. представлена така модель, з якої випливає, що професійна ідентичність є результатом зближення і взаємного накладання (більшої чи меншої інтеграції) соціальної та особистісної ідентичностей суб'єкта життєдіяльності.

Важливим складником соціальної ідентичності є етнічна ідентичність, а особистісної – її зростаюча частина (пропріум, за Т. Оллпортом) – наративна ідентичність (П. Рікер), що виражає ступінь прагнення до самоактуалізації та досягнення значущих цілей творчої діяльності і самоконструювання. Т. М. Титаренко зауважує: «Якщо класична особистість насамперед освоює полюс порядку, а некласична підкорює полюс хаосу, то постнекласична (тобто, сучасна – Р. М.) не цікавиться жодним із цих полюсів поза його взаємодією з протилежним. Лише діалог життя і культури. Хаосу і порядку стає полем особистісного життєконструювання» [10, с. 94]. Відтак життєвий шлях цієї особистості

виглядає як ритмічна послідовність циклів самоконструювання, творення себе спільно зі значущим оточенням, професійним і приватним, реальним і віртуальним.

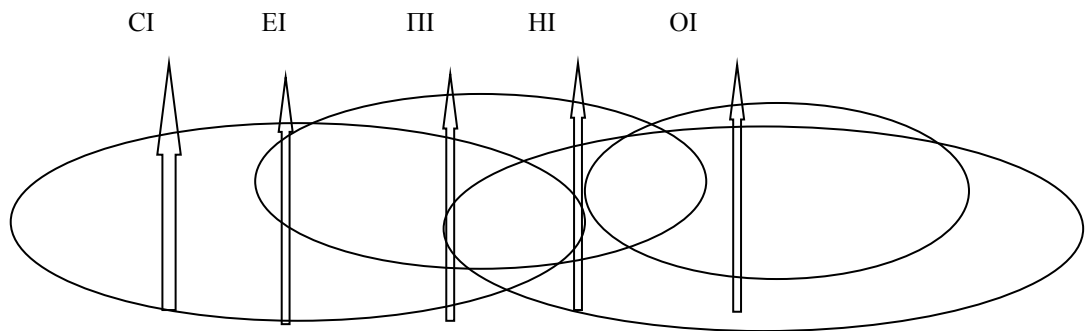

Рис.1. Структурно-динамічна модель детермінації професійного самовизначення особистості

Примітка: *CI* – соціальна ідентичність; *EI* – етнічна ідентичність; *PI* – професійна ідентичність; *NI* – наративна ідентичність; *OI* – особистісна ідентичність.

Визначена модель є базовою для виокремлення ключових чинників професійного самовизначення особистості. Вектор зліва направо репрезентує становлення соціальної (в тому числі й етнічної) ідентичності і представляє соціокультурне (а також етнокультурне) самовизначення. Вектор, спрямований справа наліво, репрезентує тенденцію особистісного самовизначення шляхом становлення еґо-ідентичності самоототожнення й наративної ідентичності як її найдинамічнішої частини. Місце «зустрічі» консервативних етнічних стереотипів і мінливих життєвих планів та перспектив зумовлює складну й неоднозначну «драматургію» професійного самовизначення особистості.

Відзначена вище аномія, що супроводжує трансформаційні процеси в українському суспільстві, на яку накладаються масові глобальні тенденції світового цивілізаційного розвитку, помножує проблеми вікової кризи ідентичності, зорієнтовуючи молоду людину на професійну мобільність, етнокультурну толерантність і множинність шляхів саморозвитку і професійної самореалізації.

Висновки. Зі структурно-динамічної моделі досліджуваного феномену випливає принаймні два критерії з підпорядкованими їм субкритеріями чинників детермінації професійного самовизначення і один результативний критерій цього процесу, а саме: 1) критерій соціокультурної референтності (співвіднесеності) з субкритерієм етнокультурної релевантності (значущості); 2) критерій інтенціонально-особистісної референтності (автентичності) з субкритерієм екзистенційно-ціннісної наповненості; 3) критерій мотиваційно-професійної релевантності як підсумковий індикатор професійного вибору.

Література

1. Адамська З. М. Психолого-педагогічні засади розвитку суб'єктності майбутніх психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / З. М. Адамська. – Івано-Франківськ, 2010. – 20 с.
2. Бичко О. В. Психологічні особливості етнічної ідентичності студентської молоді Східного та Південного регіонів України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / О. В. Бичко. – Київ, 2004. – 20 с.

3. Боднар М. Б. Вплив етнопсихологічних життєвих орієнтацій на самоактуалізацію студентської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / М. Б. Боднар. – Київ, 2004. – 20 с.
4. Боднар М. Б. Етнопсихологічні особливості самоактуалізації студентської молоді: монографія / Марія Богданівна Боднар. – Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – 196 с.
5. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смілова регуляція у професіоналізації психолога: монографія / Жанна Петрівна Вірна. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. Держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 320 с.
6. Духніч О. Є. Етнокультурні чинники нарративного самоконститування та взаємної ідентифікації слов'ян та кримських татар: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / О. Є. Духніч. – Київ, 2009. – 20 с.
7. Карпенко З.С. Аксиопсихологические критерии эго-идентичности / З.С. Карпенко // Профессиональная психотерапевтическая газета. – 2012. – №10 (119). – С.72 – 73).
8. Михальчук Ю. О. Психолого-педагогічні умови гармонізації етнічної самосвідомості старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Ю. О. Михальчук. – Київ, 2005. – 19 с.
9. Омельченко Л. М. Соціальна ідентичність особистості в ситуації невизначеності // Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми психології малих, середніх та великих груп. – Т. 2. Проблема цілісності суспільства, групи та особистості. Київ: Вид-во ІСПП НАПН України, 2012. – С. 117-124.
10. Титаренко Т. М. Особистісне самоконструювання: циклічно-поступальна динаміка // Психологія і особистість. – 2013. № 1 (3). С. 85-95.
11. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: Учебное пособие. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.

References

1. Adams'ka Z. M. Psihologo-pedagogichni zasady rozvitku sub'ektnosti maybutnih psihologiv : avtoref. dis. na здobuttya наук. stupenya kand. psihol. nauk : spets. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologiya» / Z. M. Adams'ka. – Ivano-Frankivs'k, 2010. – 20 s.
2. Bichko O. V. Psihologichni osoblivosti etnichnoi identichnosti students'koї molodi Shidnogo ta Pivdenного regioniv Ukraїni: avtoref. dis. na здobuttya наук. stupenya kand. psihol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsial'na psihologiya» / O. V. Bichko. – Kiїv, 2004. – 20 s.
3. Bodnar M. B. Vpliv etnopsihologichnih zhittevih orientatsiy na samoaktualizatsiyu students'koї molodi: avtoref. dis. na здobuttya наук. stupenya kand. psihol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsial'na psihologiya» / M. B. Bodnar. – Kiїv, 2004. – 20 s.
4. Bodnar M. B. Etnopsihologichni osoblivosti samoaktualizatsii students'koї molodi: monografiya / Mariya Bogdanivna Bodnar. – Kremenets': VTs KOGPI im. T. G. Shevchenka, 2007. – 196 s.
5. Virna Zh. P. Motivatsiyno-smislova regulyatsiya u profesionalizatsii psihologa: monografiya / Zhanna Petrivna Virna. – Luts'k: RVV «Vezha» Volin. Derzh. Un-tu im. Lesi Ukraїnki, 2003. – 320 s.
6. Duhnich O. Є. Etnokul'turni chinniki narativnogo samokonstituyuvannya ta vzaemnoi identifikatsii slov'yan ta krims'kih tatar: avtoref. dis. na здobuttya наук. stupenya kand. psihol. nauk: spets. 19.00.05 «Sotsial'na psihologiya; psihologiya sotsial'noi roboti» / O. Є. Duhnich. – Kiїv, 2009. – 20 s.

7. Karpenko Z.S. Aksiopsihologicheskie kriterii ego-identichnosti / Z.S. Karpenko // Professional'naya psihoterapevticheskaya gazeta. – 2012. – №10 (119). – S.72 – 73).
8. Mihal'chuk Yu. O. Psihologo-pedagogichni umovi garmonizatsii etnichnoi samosvidomosti starshoklasnikiv: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psihol. nauk: spets. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologiya» / Yu. O. Mihal'chuk. – Kiïv, 2005. – 19 s.
9. Omel'chenko L. M. Sotsial'na identichnist' osobistosti v situatsii neviznachenosti // Psihologichni perspektivi. Spetsial'niy vipusk: Aktual'ni problemi psihologii malih, serednih ta velikih grup. – T. 2. Problema tsilisnosti suspil'stva, grupi ta osobistosti. Kiïv: Vid-vo ISPP NAPN Ukraïni, 2012. – S. 117-124.
10. Titarenko T. M. Osobistisne samokonstruyuvannya: tsiklichno-postupal'na dinamika // Psihologiya i osobistist'. – 2013. № 1 (3). S. 85-95.
11. Shneyder L. B. Professional'naya identichnost': teoriya, eksperiment, trening: Uchebnoe posobie. – M.: Izdatel'stvo Moskovskogo psihologo-sotsial'nogo instituta; Voronezh: Izdatel'stvo NPO «MODEK», 2004. – 600 s.

Мотрук Р.В.

ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ: ОПЫТ СТРУКТУРНО-ДИНАМИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

В статье обосновано место и роль этнической идентичности в системе «Я» личности – социальной, личностной, нарративной и профессиональной идентичности. Источников – 11.

Ключевые слова: этническая идентичность, социальная идентичность, личностная идентичность, профессиональная идентичность, нарративная идентичность.

Motruk R.V.

ETHNIC IDENTITY AS A FACTOR OF PROFESSIONAL SELF OSOBTOSTI: THE EXPERIENCE OF STRUCTURAL DYNAMIC SIMULATION

In article the place and role of ethnic identity in the system «I» am the person - social, personal, narrative and professional identity. Sources - 11.

Key words: ethnic identity, social identity, personal identity, professional identity, narrative identity.

Мотрук Раїса Василівна – асистент кафедри вікової та педагогічної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

УДК 316.6

Piletskaya L.S.

PROFESSIONAL PERSONAL MOBILITY: SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS

The article reveals the phenomenon of professional mobility of the individual in social and psychological aspect. It is shown that professional mobility - is an integrative quality of the person, which includes: the current domestic demand for professional mobility, which combines behavioral, cognitive, and integrative components of personal and professional awareness of the process of individual mobility. Professional mobility as a complex construct simultaneously characterized by: the quality of the individual, human activity, the process of transformation of oneself and the environment. Sources - 7.

Key words: personality, professional mobility, behavioral, cognitive, integrative and personal components of the professional mobility of the individual.